

terecht is, dat in de Eerste Wereldoorlog het fundament werd gelegd voor de latere verzorgingsstaat, dan kan die stelling toch niet goed verdedigd worden zonder acht te slaan op de manier waarop de werkgevers zich toen voorbereidden op een nieuwe tijd.

Bert Altena

K. Kooman, *Een koningin met mannenbenen. Fanny Blankers-Koen, atlete van de eeuw* (Amsterdam-Antwerpen: Veen, 2003, 240 blz., €16,50, ISBN 90 204 0820 8).

Wie was Fanny Blankers-Koen? Velen zullen haar naam kennen. Fanny Blankers-Koen was de belangrijkste Nederlandse sportvrouw van de vorige eeuw en in die hoedanigheid tevens een boegbeeld van het feminisme. Zij had een voortrekkersrol voor vrouwen en bezat een unieke positie. Ze leverde, zonder zich dit daadwerkelijk te realiseren, een belangrijke bijdrage aan de emancipatie van de West-Europese vrouw. Fanny Blankers-Koen was een voorloper van de hedendaagse sportvrouw, die de moederrol combineert met sport op zowel hoog als laag niveau. In 1948 werd zij viervoudig Olympisch kampioen op de Olympische spelen in Londen en kreeg internationaal de eretitel 'de atlete van de eeuw.' Op het hoogtepunt van haar roem was zij pas dertig jaar oud.

Dit boek is afkomstig uit de reeks van L. J. Veen sportbiografieën. De auteur Kees Kooman is van huis uit sportverslaggever en blijkt in hoge mate gegrepen te zijn door het leven van Fanny Blankers-Koen. Sinds de Olympische Spelen van Moskou (1980) volgt hij de topsport van binnenuit. Hij werkte ondermeer voor *Het Vrije Volk* en *Sport International*.

Fanny Blankers-Koen (1918-2004) werd in de zomer van 1943 wereldrecordhoudster bij hoog- en verspringen. Deze unieke prestatie kreeg vanwege de Tweede Wereldoorlog echter nauwelijks enige aandacht. Dit veranderde in 1948, toen zij definitief haar naam vestigde en de bijnaam 'de vliegende huisvrouw' kreeg — een woordspeling op de 'Flying Dutchman'. Tijdens haar lange carrière werd Fanny Blankers-Koen uiteindelijk 58 keer kampioen en zij verbeterde 12 wereldrecords. Na het veroveren van viermaal goud in 1948 ontving ze huldeblijken die tot die tijd slechts mannen ten deel waren gevallen. Vervolgens droeg zij in 1949 en 1950 in de Verenigde Staten en Australië de boodschap uit dat een vrouw die zichzelf in de sport serieus neemt, veel succes kan hebben. Hierbij werd zij ondersteund door haar man en trainer Jan Blankers. Fanny beschikte over een perfecte coördinatie en had zeer gespierde benen, die vaak 'mannenbenen' werden genoemd.

Het boek opent met een citaat van de kerkvader Augustinus (354-430), 'Wat is vergeten anders dan het ontbreken van een herinnering?' Helaas gooide Fanny Blankers-Koen het merendeel van haar tastbare persoonlijke herinneringen weg, ze bewaarde bijna niets. Het is de auteur toch gelukt, aan de hand van persoonlijke getuigenissen een pakkende biografie te schrijven. Dit in tegenstelling tot het liefhebbende boekje *Fanny* van haar man en trainer Jan Blankers en Aad van Leeuwen, dat geen echte biografie is met een objectieve weergave van haar prestaties, maar een uiting van kritiekloze bewondering. Het werk van Kooman is daarom de eerste echte biografie van Fanny Blankers-Koen geworden en biedt een levendig en spannend relaas over deze belangrijke sportvrouw uit de twintigste eeuw.

Ook de nare en minder leuke kanten uit haar leven komen uitgebreid aan de orde. Het hoofdstuk over Foekje Dillema springt er daarbij uit. In dit hoofdstuk behandelt de auteur de rivaliteit tussen de beide zeer getalenteerde atleten en beschrijft hij hoe Fanny Blankers-Koen gebruik maakte (of was het misbruik?) van een seksetest om Foekje Dillema uit te schakelen. Door een test waarbij de mannelijkheid van Dillema werd bewezen, verdween deze rivaal definitief van

het toneel van de topsport. De lezer blijft in dit geval wel met enige vragen zitten. Hoewel de auteur hier veel ooggetuigen aanhaalt, wordt uit zijn relaas niet duidelijk hoe de vork echt in de steel zat.

Verhalen over haar minder goede karaktertrekken en nare gebeurtenissen worden dus afgewisseld met haar successen, en het boek is bovendien voorzien van authentieke zwart-wit foto's. Kooman schrijft met enthousiasme en gedrevenheid, waardoor het boek vlot wegleest. Nergens wordt het verhaal saai, maar de stijl van het geschrevene had wel wat helderder mogen zijn en minder doorspekt met citaten. Achterin het boek bevindt zich een handige 'erelijst', waarin een overzicht van haar wereldrecords, belangrijkste Nederlandse records, Olympische records, Olympische Spelen, Europese kampioenschappen en nationale titels wordt gepresenteerd. Voor de sportliefhebber een echte aanrader!

Gwendolyn E. van Essen

R. Aeg. Timmerman, *Een golfclub in Brabant. Driekwart eeuw in Toxandria* (Chevalier: Hendrik Ido Ambacht, 2003, 251 blz., ISBN 90 9016418 9).

Dit boek schetst een beeld van het ontstaan en de groei van de Noord-Brabantse golfclub Toxandria. Op de achtergrond van de geschiedenis van deze golfclub komt tevens de snelle sociale en economische ontwikkeling van West-Brabant in beeld. Verder loopt als een rode draad door het verhaal de levensloop van een vijftal personen die zowel in als voor de vereniging actief zijn geweest. Mede door het verhaal van de levensloop van deze mensen worden de veranderingen geïllustreerd. De auteur is van mening dat de cultuur van een samenleving in haar geschiedenis besloten ligt, ook al is dat slechts de geschiedenis van een golfclub. Timmerman heeft met het schrijven van dit boek twee liefhebberijen kunnen realiseren, namelijk liefde voor de golfsport en voor het bestuderen van de geschiedenis. De uitgave werd ondersteund door de stichting Brabantse regionale geschiedbeoefening.

Het boek is opgebouwd uit vier delen, elk onderverdeeld in diverse hoofdstukken, die op chronologische wijze de geschiedenis van Toxandria laten zien. Elk deel opent met een hoofdstuk dat 'de mensen van Toxandria' beschrijft en vervolgens verder gaat met de geschiedenis van de golfclub. In deel I wordt de omgeving van Toxandria omschreven aan de hand van de sociaal-economische en politieke geschiedenis van de provincie Brabant na de Eerste Wereldoorlog. In 1928 werd de Noord-Brabantse Golfclub Toxandria opgericht door Charles Stulemeijer, die tevens voor langere tijd de hoeder van Toxandria bleef. De auteur schetst hoe Stulemeijer, die zelf geen golf speelde, er desondanks belang bij had een golfbaan op te richten voor de academici die werkzaam waren in zijn kunstzijdefabriek te Breda. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog bereikte Toxandria de status van een golfclub met een eigen wedstrijdbaan. In augustus 1944 besloot Stulemeijer, uit dankbaarheid voor de genezing van zijn dochter Amelie van tuberculose, om de terreinen van de golfbaan aan de stichting de Klokkenberg te schenken, die na de oorlog een sanatorium wilde oprichten voor tbc patiënten. Toen de bouwplannen echter in 1950 werden gewijzigd, behield Toxandria gelukkig haar banen.

In deel II komen Janus en Dina van Genk naar voren als zeer betrokken en hardwerkende werknemers van Toxandria. Janus was jarenlang een van de 'greenkeepers' van de golfclub en later samen ondermeer met zijn vrouw Dina buffetbeheerder, administrateur en kinderoppas. In deel III wordt het beeld van een goedwillende regent in de persoon van Dick Gerkens geschetst, die van 1961 tot 1973 voorzitter van Toxandria was, een actieve bestuurder, die zich